

צעונש הרוחניי אינו אלף בדרך הסתר שגם הבא
למלא און משייען לו חם ושלום לעמא רק
פוחחין לו. וזהו שאמר לעיל הנזר תמים
פעלו יר' שלא תאמר כי שלא כדין ה' מעניש את
האבות בעד השחתת בניהם לא כן רק הנזר תמים
פעלו גו' כי האיש העובר עבירות ר"ל מחמת סיבת
פרנסה וכדומה עדיין יש תקוה שעכ"פ יגדל את
בניו לתורה ועבודה. אך כאשר שיחת לו לא יר'
בדברים שאין לו עליהם שום טעם ותירוצן אז בודאי
גם בניו מומם שלא ישיג עליהם כלום ויהיו גם
הם בעלי מומין ועבירות ר"ל והשחתת הבנים מידי
האבות היתה והם דור עקש ופחלתול החוטאים
בלא הנאה רק להכעיס ח"ו (אש"י). וז"ל בסמוך
שימו לבבכם לכל הדברים ללמוד תורה וללמדה את
בניכם גו' אשר תלום את בניכם גו' כמ"ס באברהם
כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו גו' ושמו
דרך ה' ולא תאמרו כי דבר רק הוא מכס ומעשה
בניכם אהריכם אינו נוגע לכם כי ממ"כ אם ילמדו
מה הנאה יש לנו בלמודם והלא הם העוסקים והם יקבלו
שכר ואם לא ילמדו האב לא יענש בעון הבן. לא
כן רק כי הוא חייבם מה שתליו את בניכם לשמור
ולעשות ויהיו בנים לדיקים הוא חיי עצמכם בעוה"ז
ובעוה"ב תאריכו ימים על האדמה העליונה היינו
עוה"ב כי ברא מוכה אבא וכן הדין נותן מאחר
שתורת הבנים הוא שלמד עמו או שיגע וטרה
במלאכה או כמו"מ ושילם עבורו ללמדו להועיל
וכל אשר הם עושים מסתמא האבות היו עושים.
וז"ל משלי יסר בנך ויניחך בעוה"ז שלא יבזו לך
לומר ארור שזה ילד כו' וגם ויתן מעדנים לנפשך
בעוה"ב וז"ל מלאך ה' לאברהם עתה ידעתי כי
יר"א אתה ולא השכנת את בנך את יחידך ממני
להדריכהו בעבודת ה' עד שהניח עצמו לעקוד א"ע
לקרבן ומסר נפשו. על ק"ה כי האדם המגדל בניו
לתורה ועבודה ומשיא את בנותיו ללומדי תורה
זהו סימן שהוא יר"ש אהב תורה ולומדי' אך אם
כל חפצו להגלות ארצו לעשותם אנשים מוללחים
בפושט הגם שהוא לדיק לומד תורה ומתפלל ונותן
זדקה מ"מ לבו רחוק מה' ורבים חושבים אם יראו
בניהם חוטאים ומיחו בהם ולא הועיל הוכחתם שבה
ילאו י"ח וירחמו על בניהם המושעים ברחם אב
על בנים כשרים וזה אינו כי גם צבנים נרץ
לקיים הלא משגיח ה' אשגא כמו באהרים ובמעשה
העגל אמר משה לשכם לוי מלאו ידכם היום לה' כי
איש בבנו ובאחיו ולחת עליכם היום דרכה (שו"ת
אבן הראשה דרוש ו') ועי' לקמן איכה ע"פ יתומים
היינו ואין אב :

אוצר החכמה

הם קנאוני בלא אל גו' ואני אקניאם בלא עם יר'
הם הכעיסו אותי בזה שאמרו עלי שאני אינו אל
שלהם לכן תדה כנגד מדה גם אני אכעיסם ג"כ
בזה שאני אמר עליהם לא עמי אתם. בגוי נבל
אכעיסם כמ"ס לעיל עם נבל גו' (תו"י) :

כי גוי אויב עלות המה ואין בהם תבונה יר' דאנו
רואים דמי שאינו חכם כ"כ אז בכל דבר
שרוצה לנשית הוא שואל ענה מחכמים וזקנים אבל
הם גוי אויב עלות שאינם שואלים שום ענה מחכמים
וזקנים. וא"ת לפי שהם עומים ונבונים וא"ל
לשאל ענה כלל לז"א ואין בהם תבונה כלל (שם).
ובאמת אף החכם הגדול צריך ליועץ כי לפעמים

האדם לנודל כעסו או שארי דברים בגללה וטנאה
ותאווה יענה מקו השכל ויפול במכשול. אך לא
יהי לו יועץ יאמר לו לא כן המתן כמעט רגע
ותראה כי לא תלית בדרך זו וסופך יהי מרי וכבר
אחז"ל של מ"ש ה' נעשה אדם ולא אמר אעשה
ללמד לאדם לבחור לו יועץ וכתב בהקדמת זכרו
תורת משה מי לנו גדול מהנאון בעל שו"ת עבודת
הגרשוני וכתוב בהקדמתו שהי' מחזיק אללו ת"ת
ונתן לו שכר להיות תמיד עמו להשגיח על כל מעשיו
ודבריו ומה שלא ישר בעיניו יאמר לו תיכף שעה
שלא כהוגן כמו שהסוחרים והחנונים יקחו להם
אנשים שכירים ועוורים במסחרם לקרות להם
סוחרים ולראות שלא יהי' היוזק וטעות בסחורתם כן
הירא ה' יברור לו איש אמת להתייעץ אתו כי היצר
והעולם מעוורים את עיני האדם ולא יוכל לראות
נגעי עצמו וז"ל עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הולך
בדרך תמים הוא ישרתני ואחז"ל (תענית כ"ג.) או
חברותא או מיתותא וחכמי המוסר אמרו אדם בלא
חבר כשחאל בלא ימין. ואמרו הטוב שבפוסקים
צריך לרסן והכשרה שבנשים לבעל והפקח שבאנשים
לחברו לעזורו בעת צרתו (כמשלי י"ז) בכל עת
אזהב הרע ואח לזרה יולד. והעשיר לא יאמר הן
אני יושב בתוך עמי וממוני ונכסי הם אתי ומה לי
לבקש אחר אזהבים ורעים. כי העשירים נריבים
יותר לאזהבים ורעים כי יש להם תמיד שונאים
המתקנאים בהם ובעושרם ואף דכתיב ואזהבי עשיר
רבים כ"ז הוא רק לפנים ובפניהם שלום ידברו
ורעה בלבבם לקום עליהם כאזבים על הצאן ולכן
אחז"ל מרבה נכסים מרבה דאגה. ולכן התנול קין
ואמר גדול עוני מנשוא ואמרו חז"ל (חלק ק"א) :
אמר קין כלום גדול עוני מששים רבוא שעתידין לחפוא
לפניך ואתה סולח להם. פי' כי אדם יחידי שאין
לו יועץ ומוכיח לא נחשב חטאו לחטא גדול כמו איש
שיש לו יועצים ומוכיחים והי' לו מתי ללמוד וז"ל
שהם היו ששים רבוא והיו יכולים ללמוד זה מזה
ומ"ע מחלת להם ואני הלא יחיד איך ק"ו שתמחול
לי (הב"י) :

ראו פתה כי אני אתי הוא גו' ידוע כי מפי עליון לא
תלא הרעות וכל היסורים והרעות שה' מביא
על האדם הם לתכלית טוב לנכות בזה עונותיו
בעוה"ז ולא יאסרך להכל עונתו בעוה"ב וזה בסליחות
ומתוך דרה המליצא שדות ורחוק ע"ד וממכה עצמה
מתקן רטי' וז"ל (מכילת ו') אל תשחית אויבתי לי
כי נפלתי קמתי אמר קמתי לשון עבר יר' בזה
שנפלתי בזה נוסף קמתי כי אשכ בחושך בזה נוסף
ה' אור לי וז"ל והפכתי אכלם לשון מן האכל נוסף
יהי' ששון ונחמתיים ובמחמתיים מיוגוס שיסמחני ביגון
שהי' בגלות יען שהי' כפרה על עונותם כי מפני
חטאינו גלינו מארצנו והגלות מכפר לנו וזה ששון
ושמחה ישינו ונפשו יגון ואנחה לנמרי כי יראא
שהגלות הי' לטובתם. וז"ל הפייטן לבשו זדקה כו'
ופי' בכ"ל דענין העונש שה' מעניש לחוטאים נראה
לעין ארוחה שהוא ע"ר קנאה ונקמה אך באמת הוא
מלד היושר והזדק לטובת האדם וז"ל לבשו זדקה
לבשו התחנות הנעלם משיני האדם הוא זדקה רק
מעטבה קנאה היינו מעטבה העליון החיצוני הנגלה
נראה שהוא קנאה וא"כ בגלות נראה שהוא נאסף
נקמה מתקצט במדת נקמה אז סתרו ישר וז"ל
נקמה

מה ה' גו' כמו שיחשבו הכסילים בחבור רכושם וממונם ידמה להם כאלו נהפכו סדרי בראשית ונסתנו כי לא מחכמה שאלת ע"ז כי הסכם יודע כי הימים שנים והמערבות העלויות יתנהגו כמקודם ואלו ה' לא שנית כ"א המקבלים ישתנו. וזה אשרי משכיל אל דל מתהבס על לדיק ורע לו למה יהי' הוא דל יותר מההמון ויתרן התירון לעצמו שכוונת ה' בזה הוא לטובתו לנכות לו העונות בעוה"ז ועי"ז ביום רעה ימלטהו ה' לעו"כ שאל יענש בגיהנם. ועי' לעיל פ' כי תבא ע"פ וה' כאשר שש ה' עליכם גו' ולקמן מנילת קהלת ע"פ אל תבהל על פיך גו'. והרמב"ם פ' הססוק עמו אנכי בצרה האדם שבא עליו חיוב צרה ומ"מ הוא דבוק בה' ואינו מבצע ביוסורים ומקבלם בזהב זה או חלילה ואכבדו גו' ובזרכת כהנים פי' כי האדם שהוא במדרגה זו שמקבל הכל בזהב זה או אפי' בבוא עליו צרה ח"ו ג"כ השכינה שורה עליו כיון שהוא מקבל הצרה בשמחה. וז"ש עמו אנכי בצרה האדם שהוא במדרגה שהשכינה שורה עליו אף בפת צרה או חלילה ואכבדו גו' וזה אור ורע ללדיק ולישרי לב שמחה עבור שמקבלים הכל בעוה"ז בשמחה וזה האור ורע שלהם לעולם הבא. ועי' לעיל פ' שמיני על פסוק וידוע אהרן גו' :

כי אני ח"ו הוא כתוב בריקנטי שיש חתקנ"ה ריקעים והאר"י הק' נתן סי' ע"ז בראשית ברא חלקים את השמים השמים עולה חתקנ"ה כי מס סתומה נחשב לשם מאות באותיות מנלפ"ך ואיתא במסרה סוף פ' דברים סכום פסוקים דספר דברים חתקנ"ה הנ"ל סימן כו' ע"ש. והנה מרע"ה ביקש מהקנ"ה ליתן לו רשות לומר חתקנ"ה פסוקים שיש בס' דברים שהם כנגד חתקנ"ה ריקעים שברא ה' וכתב בריקנטי הנ"ל כי בתשע מאות ריקעים נמלאו מלאכים ג"כ אמנם כנ"ה ריקעים אין רשות לשום מלאך ושרף לבוא שם ואין בהם רק ה' לבדו שש עולם האצילות וז"ש (פ' עקב) הן לה' אלהיך השמים. מלת הן הוא כ"ה יר' הנ"ה ריקעים הם רק לה' לבדו ואין שם מלאכים כלל. והנה מתחילת ספר דברים עד פסוק זה ראו עתה גו' יש תשע מאות פסוקים ומן פסוק זה ראו עתה גו' עד סוף הספר כ"ה פסוקים כנגד הנ"ה ריקעים הנ"ל וז"ש ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי ר"ל באלו הנ"ה ריקעים אין בהם שום מלאך הנקרא אלקים (עי' רמב"ן יתרו ע"פ לא יהי' לך אלקים גו') רק אני לבדי ע"ד פירש"י ע"פ אחת הראית לדעת גו' פ' ואתחנן כי בגזית מ"ח סתח להם שבעה ריקעים וראו שהוא יחודי וז"ש במד"ר פ' וילך ע"פ הן קרבו ימין למות אמר ר' אבין מהו הן משל למטרונא אחת ששטתה למלך סורפירא (פי' לבוש מלכות) משובחת נטלה המלך והניחה הגיעו ימי' של המטרונא למות אמר המלך גיטול אחת סורפירא שכיבדה אחתי ר"ל תטולה לעצמה להתכבד בה בקבורתה כמו שכבדה לי כך אמר ה' למשה הילגסת אחתי בהן הן לה' א' השמים ובהן גזור אני עליך מיתה ר"ל להודיע כמה גדלה מיתתו בעניקה לעצמותו יח' בזהותה פירפירא ר"ל באלו ריקעים שאין למלאך רשות לבוא שם. ושפי"ז יובן מ"ש הראב"ע קהלת ה' ע"פ כי גבוה מעל גבוה הם חמשה ואמשים ולא אובך לפרש

נקמה. ומשל לאחד שה' הייב לאוהבו הוב גדול ובראות אוהבו כי כבד עליו לשלם לו החוב בא זהבה אותו וכוונתו בזה ה' למחול החוב הרי בוודאי ראוי לשמוח על המכה ולשבח לאוהבו על מה שהכהו כי בזה נפטר מחובו הגדול כן האדם חייב לה' על הטאיו כתרנום חטא חובא ומ"מ הוא זן ומפרנס אותו ובראות ה' שהחוב מתרבה על האדם אז הוא מכהו ביוסורים בעוה"ז לנכות החוב על עוה"כ כו'. וזה ותר' לה' חסידיו גו' רידוע מחול' (פסחים כ') ע"פ זה שמי היינו שם כו' ב"ה וזה זכרי היינו השם אלני והוא דין לפי הנראה ובאמת הוא רחמים גמורים דעיקר כוונת ה' להטיב עמנו ולחיותינו בחיים נלחיים כי רגע באפו אותו רגע שה' הוא כעסם על האדם בגנלה אבל חיים ברזונו הנסתר בערב וחשכת הצרה ילין בכי אבל לנפק רנה כאשר תבא הישועה אז קול רנה וישועה באהלי לדיקים על כל הצרות שעברו עליהם וז"ש כל ארחות ה' בין מדה"ר בין מדה"ד חסד ואמת ואמרו במדרש יכול לכל יר' שזה יוכר לכל ח"ל לנזירי בריתו ולזוכרי עדותיו להם יוכר החסד ואמת בכל מדה ומדה שהוא מודד להם. לא כן הרשעים כ"א רעה תבא עליהם אז על ה' יוצק לבם כו'. וזה הפעולס תאנף בנו גו' הלא אחת תשוב תחיינו ועמך ישמחו כך כי יראו שהדין אינו אלא מזל הרחמים רק שהוא מכוסה. וזה הראנו ה' הסדך בגלוי. וזה אני ה' לא שנית יר' אני מתנהג עמכם תמיד כמדה"ר לכן ואחס בני' לא כליתם אך כשה' הוא דן או"ה הוא דן אותם בדיון גמור בלי חטירות רחמים כלל וז"ש לע"ל ונגלה כבוד ה' וראו כל אשר יחדיו כי פי' ה' דיבר לעתיד לטת הטובה או נראה בפינוי שזה שמסר ה' אותנו תי' או"ה וסבלנו יסורים וצרות הכל ה' לטובתינו והי' באמת רחמים גמורים כי למראה עין נראה דין אבל לע"ל יראו כל אשר יחדיו כי מה שהי' דיבור דין קשה הכל ה' מלך מדה"ר. וז"ש ה' ליעקב אנכי ארד עמך מירימה ונראה בפועל רעה ואנכי עומי אעלך גם עלה. ואף שהפעולס משתנות אני ה' לא שנית. וז"ש ראו עתה לשת הטובה אחר הנלות כי אני אני הוא ואין בי השתנות כלל והכל רחמים גמורים ואין אלקים עמדי היינו מדה"ד אני אחיה ואחיה המיתה עצמה היא סבה לחיים הנלחיים כמ"ש לעיל פ' אמר ע"פ לא יקרחו קרחה בראשם וכן מחנתי ועי"ז ואני ארפא כמו הרופא החותך אבר אחד כדי שלא יחשש החולי בכל הגוף אם שנותי ברק הרבי מ"מ ותאחו במשפט ידי לא כמדת כ"ו להטות מדרך המשפט כשנוקס :

(תהלים ק') עבדך את ה' בשמחה גו' דעו כי ה' הוא אלקים מדה"ד הוא מדה"ר שכוונתו להטיב לנו כי היחנן שיעלה על הדעת שהאב יכוין להרע לבנו. ואף שמכה אותו מ"מ כוונתו לטובתו כ"א הוא עשנו ולו אגחנו עמו ואין מרעיתו ואין יתכן לומר שכוונתו להרע לנו ח"ו : (קהלת ו') אל תבהל ברוחך לכעוס על רוע הגהות ה' אהרי שדרכי השגחת ה' לטובת העולם כראוי לטוב ומסיב ואלו ידע האדם את כל פרטי ההשגחה ותעלמותיו בוודאי לא יכעוס. ועוד ישמח במדותיו יח' וידע אליו על הרעה כמו על הטובה. כי כעס צחיק כסילים ינוח שאינם יודעים ומכנינים כו' ואם ירדת מגדולתך ועושרך אל תאמר

ולי נראה עכ"ל מ"ם רמב"ן סוף פרש' בשלח שם יהושע קרא לו משה מזד שהי' משרתו ותלמידו. כמנהג המלכים שקוראים לעבדיהם שמות אחרים כמו ביוסף נסתת פענח דניאל חמ"ו ומעת המרגלים קבע לו שם זה בפני כל העולם כמחז"ל יה יושעך כו' אבל הכל ידעו שזה רק שם שנתן לו משה רבו ושם התולדה היה רק הושע לכן כאן שדברו שניהם בשוה וניטלה רשות ממשה וניתנה ליהושע שהי' שבת של דיווגי והי' יהושע דומה למרע"ה ואין לו כעת שם עבד או תלמיד לכן קראו כאן הושע בשם התולדה (מר"י הה"ג רמ"ג כרו) :

לפרש דבריו הם היתה סתומה ואין פותר אותם אהבה ע"פ הג"ל כוונתו לנ"ה רקיעים הג"ל אשר אין רבית לשם מלאך לבוא שם :

י"א משה נז' הוא יהושע בן נון מה שקרא לו כאן בשם הושע ולא יהושע עי' רש"י וכלי יקר וישיעוה יעקב והגאון כ"ס כתב כי משה קראו ליהושע לרמוז יה יושעך כו' כי הי' צריך לסעד לתומכו. אבל עתה שיהושע נכנס תחת משה להיות רב ומנהיג על ישראל ואחז"ל כל המזכה את הרבים אין הטף בא ע"י ושוב א"ל סעד לתומכו. לכן קראו הושע.

פרשת ברכה

דבור תחלת

יש לדיקים שמתיים בזה חשא אך כו"מ שהלדיק חי ועודו בארץ אין לבטוח בו שלא יחטא וז"ל אין אדם לדיק כל זמן שהוא בארץ אשר יעשה טוב הגם שהוא עושה טוב מ"מ אין בטוחים בו שלא יחטא לעתיד. ולריך האדם לדאוג בכל יום פן ביום מחר לא יזכה להתגבר על יצרו (כ"ס). וז"ל ואתם הדבקים בה"א אימתי תזכו לדבקות ה' אם חיים כולכם היום חיים אמיתים ותהיו לדיקים הנקראים חיים (אש"י). ולפי"ז יקשה איך יכתב על משה בהיוויו איש האלקים. לז"ל לפי שהי' אז לפני מותו ובדלתי אז האמין בו ה' כי גם בעודו בהיוו העיד עליו בכל ביתי נאמן הוא. אך משה מוגדל ענותנותו כתב בן שרק לפני מותו נכתב עליו בן :

א"י מעין זה דבאמת קשה על משה הענו הגדול איך כתב שנה גדול כזה על עצמו ופן יאמר איש שמנאות לבו כתב בן לז"ל שהי' זה קודם מותו ומי זה שירדוף אחר כבוד קודם מותו. אלא בוודאי כך נאסרה מה' לכתוב בן. א"י דאחז"ל במדרש שאמר ה' למשה ב' נזירות נזרתי או שמתות במדבר או לבלות ישראל ח"ו ואעשה אותך לגוי גדול ומשה מסר נפשו על ישראל ואמר ועתה חטלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם כמבואר לעיל במקומו וז"ל ואת הברכה נז' אף שהי' לפני מותו ומיתתו היא בשביל ישראל כמ"ס ויתעבר ה' כי למענכם ומהראוי הי' למשה לבעוט עליהם מימ' ברכם לכל שבע ושבע כאב רחמן המברך את בניו קודם מותו וכוזה ניהא הסמיכות וגם הוא של וזאת דלמעלה נאמר אל משה עלה אל הר העבריים נז' וזאת בזה ומ"מ וזאת הברכה נז' (אור פני משה) :

ד' מסיני בא וקשה דהול"ל ה' לפניו בא והעטן דלפעמים מודתן אשר המלך בלכתו בשוק ורואה איש עני ואביון מפחיתו העם יתחיל הוא לדבר עמו ושאל ודורש ממנו תהלוכותיו ופניו וזיננו ומיעטו איזה דבר לטובתו. והוא ענין הנפשה במכוון לחושלת הגהנת המדינה כ"א המלך יתנהג חמיד בכבודו הראוי לו לכל לדבר עם שום אדם רק עם שריו ויועציו ומלכי ארץ כמיהו. ולדבר רק מעניינים גדולים ומסים וארטנויות ומחלחמות או יאשו כנ"ל לאמר כי כל עניני ניהוסי המדינה אין המלך מקפיד עליהם ואינם מקפידים אלא מציאים מין סחורה מחוץ לגבול אשר לפי הניהוסי אסור להביאו. שניין זה נוגע רק לטובת בני המדינה שהם ירוויחו בסחוריהם לכן מראה להם המלך שבמקום גדולתו שם ענותנותו שהוא חושש גם לעוזה העני פתום הערך

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים נז' כל איזה שפע וברכה כדי שישרה ויחול על המברך לריך ג' הכנות הכנת המברך שיהיה א"ג ושם הכנת המברך שיהי' ראוי לקבל הברכה ולכן צוה יצחק לעשו להביא לו מטעמים. הכנת הזמן שיהי' לעת רצון כמ"ס ואני תשלתי לך ה' עת רצון ולכן אין ברכה כהגים בלילה שהוא מדה"ד ושעת חרון אף וז"ל וזאת הברכה אשר בירך משה איש האלקים ומי לני גדול ממשה ומלד המקבלים אחר את בניי מלד אביהם ישראל שהכניס לכן כמ"ס וזאת אשר ברך להם אביהם ואם כנגד הכנת הזמן אחר לפני מותו. וידוע מזה"ק פ' ויחי (רי"ח) לדיק קודם מותו נחסף רוח השגתו יותר מקודם כמו הנר כשנאיר להכבות נחסף אורו ויתלהב יותר מקודם כן נר אלקים נשמת אדם כאשר שמואל הקטן התנבא לפני מותו (סנהדרין י"א) לכן גדול יתרון ברכת לדיק לפני מותו וז"ל אם תסתיר פניך אז יבהלון נבטינותא דמה"מ אבל אם תוסף רוחם נז' רוח קדישתם מהשראת השכינה אז ינועון כמ"ס בלדיקים ויגוע ויאסף אל עמיו ואז עפרם ישובו כי מקודם מתרבה השפע יותר מדאי עד שגורם מיתת החומר כמ"ס ל' שמות ע"פ עתה תראה נז' ופ' בשלח ע"פ ולא קרב זא"ז נז'. וא"ת ממחז"ל (סוטה י"ג) לא אוכל עוד לזאת ולבא והכתיב לא כהתה עיני ולא נס ליהו אלא בר"ת מלמד שנסתמו ממנו משינות החכמה י"ל מדלל אחר שנסתלקו אלא שנסתמו יר' כסתומת מקור העין שנסתם לפי ששה ועתיד להשתח ולנכוע כהתהלה בן הי' כאן מחש. עי' עקב יוסף שם וא"י פ' וילך. מלב הישר חלק א' סימן י"ה :

א"י דאי' במד"ת פ' תולדות אומר רשנ"י אין ה' מיוחד שמו על הלדיקים במייהט אלא לאחר מיתתו שנומרו לקדושים אשר בארץ המה יר' אימתי הם נקראים קדושים אחר מיתת שהם בארץ ובז"ס מד"ס אהרי מות קדושים אמרו לא בן בהייהם הן בקדושי לא יאמין כי הבחירה חשיית בידו אם לטוב או לרע ח"ו וילרו של אדם מתגבר עליו בכל יום לכן אחז"ל אל חאמין בשמך עד יום מותך וראי' מיהו ב"ג כו'. לכן אחז"ל (כ"ב ע"ה) עתידים לדיקים שאומרים לפנייהם קדוש כו' כי לע"ל יתבטל ה"ה"ר וממילא לא יהי' עוד השם חטא לכן ישבחו המלאכים או ללדיקים בחוץ קדוש (עין יעקב). וז"ל קהלת אין אדם לדיק בארץ נז' והרי אחז"ל (כ"ב י"ז) ד' מהו בעניי של נהש כו' אך בוודאי

ראשי השם הנבחרים יקחו חלק מעט בהנהגת המדינה. וחוקי ודתי המדינה הזאת שונות מדתי וחוקי המדינה של ממלכת קיסר יחיד. ג' יש מדינה שמתנהגת בלא ממלכת מלך. רק ממלכה חששית רעפוליק אשר יד הכל שיים בה. וחוקי המדינה הזאת עוד שונות מהקאנסטיטוציאנית. ולכן ע"ז אמר. כי לא כן תהיה"ק אשר לזה לנו משה. היא מורשה היינו מורשת עולם והלכותיה קבועות והוקותיה ומשפטיה לא ישתנו לא להוסיף ולא לגרוע אף אות אהת. אף בכל שלש המדינות הנ"ל. הן ויהי ביסודן מלך. בעת שמלך יחיד ימשול בהם. והן בהתאסף ראשי עם. היינו במדינה בת קאנסטיטוציאנית. שמנהגת ע"פ ראשי עם. והן יחד שבטי ישראל היינו במדינה רעפוליקאנית שיד הכל שיים בה. בכל ג' המדינות ובכל המקומות. לא יחלף ה' ולא ימיר דתו. אף קולו של יו"ד. והיא מורשה ונחית לעולם ועד. ושפ"י:

קדרי ראובן ואל ימות ככל לשון יר' דאחז"ל ארבעה חשוכים כמתים כו' וז"ל והסר ממנו מכת המות יר' מכה החשובה כמות וזה יהי ראובן ואל ימות כעוני או שארי דברים החשובים כמת או דאחז"ל לדיקים במיתתם קרואים חיים ורשעים בחייהם קרואים מתים וזה יהי ראובן ואל ימות שלא יחשב כמת (כ"ל). וז"ל דהע"ה לא אמות כי אחיה והרמב"ן והגר"א פי' לפי ששבע ראובן הלכו לפני הנביא למלחמה התפלל משה עליו יהי ראובן. היינו בניו וב"ב הנשארים בביתם ואל ימות היינו ההולכים למלחמה לא יהרג אחד מהם ויהי מתיו מספר שיבאו לביתם בשלום באותו מספר שהלכו למלחמה. והת"א ואל ימות מותא תנינא רמו לסוד הנגול כמ"ס מות יומת מות הגשמי בעוה"ז יומת מיתת הנפש בעוה"ב וז"ל דוד לא אמות כי אחיה כמ"ס לעיל ריש פ' עקב והכוונה דידוע דעשרה שבטים נתגלגלו בעשרה הרוני מלכות על חטא מכירת יוסף וראובן לא היו שם בשעת המכירה לכן לא הוררך להתגלגל ולמות פעם ב' כמו שאר אחיו (ילקוט הלוי. דברי יוסן מר"י שווארץ):

יחזי ראובן וכו' מ"ס הג' האביר ר' יהושע לייב מברסק ז"ל לפרש על המד"ר של הפ' פחז כמים וכו'. יצועי עלה. רבנן אמרי אני לא מרחקך ולא מקרבך אלא הרי אני תולה אותך ברסיון עד שיבא משה שכתוב בו ומשה עלה אל האלקים מה שרעתו רואה לעשות כך עושה כיון שבא משה התחיל מקרבו יהי ראובן ע"כ. וז"ל למה חלה במשה ועוד למה הפס יאמ"ה רק זה השבח שכתוב בו ומשה עלה. הלא הוא אבי הנביאים וגם ע"י היו יצ"מ וקדו"ם. ועל כולם נתינת התורה. ואמר הגאון הנ"ל דידוע שכל הטיגא שכלב יאמ"ה על ראובן היו מל הילול השכינה שהי' עולה על יצועו כמ"ס הלל יצועי עלה. והוא גמ' בשבת (נ"ה ע"ב) ועי' ג"כ ברש"י ז"ל. והנה אי' בסוכה (ה' ע"א) מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה. ולא עלו משה ואלי' למרום. שנאמר השמים שמים וכו' והארץ וכו'. ופרכינן והכתיב ומשה עלה וכו' ומשי למטה מעשרה וכו' והכתיב מאתו וכו' פרשו עליו וכו' ואמר ר' תנחום מלמד שפירש כדי מווי שכינתו וענו עליו וכו' אישתרנכו חישתרבב לי' כסא עד עשרה ונקיים ב' עכ"ל הגמ'. והנה פתח מטה הוא למטה מי"ס

הערך לדעת תהלוכותיו ולהשגיח עליו לעובתו וכו' יראו וידעו דכל הנהגת המדינה וכל חוקי' הם בריון המלך לטובת המדינה ומוכרחים כולם לשמור חוקיו חוק עולם ולא יעבור כי דינא דמלכותא דינא. כן ע"ז התגלות ה' בשעת מתן תורה בהר סיני הנמוך מכל ההרים היתה ג"כ בכוונה כי פן יאמר נא ישראל דלפי גדלות הבו"ת המובדל מכל ענינים גשמיים אין ה' מקפיד אם לעבור על מצותיו שהם ענינים גשמיים ואם נדקת מה תפעל לו נו' לכן נתגלה שכינתו על ה"ס השפל מכל ההרים ונתן עליו התורה"ק וכו' יכירו וידעו כי במקום גדולתו שם פנותותו להשגיח ולהיטיב גם להנמוך מכל היסודות שבעולם השפל הוא יסוד העפר (הר סיני) ולכן בחר במשה להיות מקבל התורה כפי' מפרשים במחז"ל משה קיבל תורה מסיני ובהר לקרב את ישראל לפי שהם המעט מכל העמים שהם ממעטים עצמם כו' ומזה יבינו דאף שהוא ית' רם וגא ולגדולתו אין הקר מ"מ חסד אל כל היום בתורתו ומצותיו לטובת בני"א בעולם התחתון לכן אין לעבור על מצותיו אף כהו"ס העשרה וז"ל ה' מסיני בא מסיבת התגלותו ית' בה"ס מזה נודע אשר ה' בא ומתקרב אלינו בני"א השפלים (כ"ל) וז"ל מימינו אש דת למו ופי' בכ"ח כי אף שה' בא לה"ס בשעת מ"ת עם כמה רבבות מלאכים כמ"ס רבב אלקים רבותים אלפי שנאן גו' מ"מ לא מסר את התורה לשום מלאך ושליו שהוא ישא אותה רק ה' בכבודו ובעצמו נשא אותה בימינו וז"ל ה' מסיני בא גו' ואתא מרבבות קודש ומ"מ מימינו אש דת למו מימינו לבד ניתנה התורה לישראל (כ"ח):

תורה לזה לנו משה גו' לדמיון עיר אחת לא היו שם רב ויבא שם ת"ח אחד למנותו לרב ואמר להם שהוא נין וכד לנאון תפורסם אל' מה לנו לדעת מי הוא אביך וקנך הלא העיקר הוא אם אתה בעלמך ראוי לכתב הרבנות אל' בשמים אני חפץ להתחתן עמכם להיות אתם אמצא הן בעיניכם מלך עלינו אז מה טוב ואם לאו תכבדוני מלך אני זקני הגאון הגדול המפירסם בעולם כן ע"ז בקבלת התורה נתחתנו ישראל לה' בשתי אלה אם אנחנו משלומי המעלה אז תורה לזה לנו משה תהיה התורה לנו בזכות עצמנו ואם לאו אז מורשה קהלת יעקב מגיע לנו התורה בתורת ירושה מלך יעקב אבינו שהי' יושב ארזים וירושה ממילא הוה אף אם אין היורש ראוי והגון לכך ואמר לשון קהלת יעקב לפי דקבלת התורה היתה בזמן שהיו כולם נקבלים כאיש אחד כמ"ס ויחן שם ישראל נגד ההר. ויחן לשון יחיד ואז ויהי ה' ביסודן מלך בהתאסף ראשי עם הם החשובים יחד שבטי ישראל הם ההמונים. כי בהיות כל ישראל אגודים יחד ושלוש ביניהם אז תכון מלכותו ית' עליהם (כ"ל):

תורה לזה לנו משה מורשה וכו'. שמעתי בילדותי כמדומה בשם הגאון הקדוש ר' יהושע לייב זל"ה מברסק. כי שלשה מיני ארצות הן אשר דתי וחוקי כל אחת אינן שוות ודומות זו לזו וגמוסי ומשפטי כל אחת שונות משל רעותה לא ראי' זאת בראי זאת. אי' מדינה שימלך עליה מלך קיסר ממלכת יחיד בלתי מוגבלת. וכל בני המדינה חייבים לשמוע בקול הקיסר לבדו ולכל משפטי. ב' יש מדינה שמתנהגת ע"פ חוקי קאנסטיטוציאנית אשר גם

מי"ס כדליתא בסוכה (כ' ע"ב) דפריך על המנהג דהישן תחת המטה והא ליכא פשרה. ועתה עולים דברי רבנן בהמדרש נכונים ואמתים. דכך אמר יאע"ה אני איני מרחקך. היינו בשביל הקדשתי של חילול השכינה דלילמא לא ירדה השכינה למטה מי' ומסתי היה למטה מי' ולא גרמת כלל חילול השכינה אלא הריני מניחך כרפיון עד שיבא משה שכתוב בו ומשה עלה. והוא יודע על כבוד איך היה עליה. אם עלה למטה מי'. וא"כ מוכח דליכא הפסק רשות. וא"כ ג"כ יכולה השכינה לרדת למטה מי'. וא"כ הלל. ד יתה על מסתי אף שהיא למטה מי'. ומרחיקך. וזו לא היתה עליה למטה מי' והכחא למתנו לו רק עד י' אחמת הפסק רשות א"כ לא ירדה השכינה רק עד י' ולא הי' על מסתי. ולא חללת כלל. זה כיון יאע"ה באמרו עד שיבא משה שכתוב בו ומשה עלה. היינו שהוא יודע איך היתה עליה ותלוי בזה התקרבותך והתרחקותך וכיון שבא משה והוא ידע האמת דמעולם לא ירדה שכינה דהמאמר הזה שנוי בלא מחלוקת במס' סוכה והכל מודים בה. התחיל מקרבו. עכ"ל והוא נחמד וגמלים קילורין לפינים (קה"י):

ידיו מתיו מספר. וקשה מה ברכה היא זו והרי כל דבר שיסופר הוא מעט כמ"ס ואני התי מספר בהיותם מתי מספר ופי' ראב"ע ורמב"ן דוואו של ויהי סי' ואל יהי מתיו מספר שלא יהיו מעטים ומלת ואל הראשון קאי ג"כ אסיפא דקרא וכמו אף לא אל ארץ זבת חו"ד הבאתנו ותתן לנו נחלת שדה וזכרם (פ' קרח) דמלת לא הראשון קאי על סוף הכתוב ג"כ באלו אמר ולא נתת לנו נחלת שדה וזכרם וכן ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו ועל כל העדה יקנוף (פ' שמני) כמו ולא על כל העדה יקנוף וכן (פ' בא) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים ולא בשל מבושל וכן (תהלים ס') כי לא נלנח ישכח אביון תקות עניים תאכז לעד לא תאכז וכן (ס' ל"ח) אל בקצפר תוכיחי ובחמתך תייסרי אל בחמתך (ס' ז') אלקים שופט זדיק ואל זועם כל סיוס פי' ראב"ע אלקים שופט את זדיק ואל זועם (ס' ל"ב) כי החרשתי בלו פלמי בשאגתי כל היום וקשה אם החרשתי איך אמר בשאגתי כל היום אלא יר' בין אחרים ובין אשאל בין כך ובין כך בלו פלמי (ס' מ"ה) חניך בטונים עמיה תחתיך יסלו בלב אויבי המלך פי' רד"ק דמלת יסלו קאי למעלה ולמטה עמים תחתיך יסלו יסלו בלב אויבי המלך (ס' ק"ו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. מי ישמיע. (ישעי' מ"ב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אחן ותהלת' לפסילים לא אחן לפסילים (משלי ז') לא למדתי חכמה ודעת קדושים אדע לא אדע (ס' כ"ה) אכול דבש הרבות לא טוב וחקר כבודם כבוד. פי' בתרגום שם למיכל דובשא לא סגי לא שפיר אף לא למ' מילי מיקרתא למבליא פי' לחקור. יר' כמו שלא טוב לאכול דבש הרבה כן לא טוב לחקור בדברים נכבדים היינו מעשה בראשית ומעשה מרכבה (כחגיגה י"א:) וכן (איוב ל"ב) לא רבים יחכמו חקנים יבינו משפט לא יבינו משפט (הושע י"ד) אמרו אליו כל תשא עין מלת תשא תשמע במקום שנים כל תשא תשא עין יר' אהה תשא את כל העולם תשא את העין ג"כ עד"ס היו גדול עוני מנשא ואחו"ל במדרש רבש"ט לעליהם

ותחתונים אחת סובל ועוני א"ה לך לטבול ומלאתי בילקוט במקומו ר' יודן אמר כל השא ועונותינו לא תשא בתמי' (משום דמלת כל הוא לכאורה מיותר) הרי כדברינו הג"ל. ולפי פשוטו ויהי מתיו מספר שיהיו אנשים חשובים רשומים ובאים במספר המספר יורה על חשיבות הדבר ויוקרו (כביצה ג:) דבר שבמנין לא בטל וכפירש"י ריש פ' במדבר מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה וכן מונה מספר לטובים. וז"ש שאנשי שבע ראובן יהיו חשובים וגדולים ויהי' אללם מעלת המספר לכאול"ה ועוד דכל איש כולל כמה נפשות לפי מדרגתו כמחז"ל מקול משה כנגד פ' נפשות לכן אחז"ל (יומא ד"ב:) כל המונה את ישראל עובר בלא תעשה שגאמר אשר לא ימד ולא יספר כי זה מונה וסופר רק את הנפשים הנשמיים ובאמת כל אחד כולל הרבה (מפרשים ופי' ס' הברית עה"ת ריש פ' כי תשא): **ידיו** רב לו. מלינו בשמאון הנכור שגבורתו היה ^{אוצר החכמה} גדול כ"כ למעלה מהטבע ולא הי' צריך לחרב וחנית ושום כלי זין רק בידיו לכד הרג כמה אלפים מפלשתים בלחי ואפי' בסוף כשנקרו את עיניו הרג בידיו לכד כמה אלפים היינו שאחו בשני ידיו בשמודי החומה ונפל החומה ונהרגו עליונים ותחתונים (סופטים ט"ו) ובברכה זו צריך משה לשבט יהודה שלא ינטרנו במלחמה לשום כלי זין רק ידיו רב לו גבורת ידיו לכד יהי' די לו בלא כלי זין (תו"י): **יעזר** מזריו תהי' אחז"ל במדרש איכה שדע"ה ביקש ארדוף אויבי ואשיגם ואשא מלך יהודה ביקש ואמר אני אין בי כח אף ללאת למלחמה נגד השונא רק אחת תכלה לי הישועה מהשונא גופא שהי' חרב איש ברעהו וכן הי' וז"ש ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי אני רואה העזר משונאי גופא שהשונאים יהרגו וא"ו כמו שהי' באשח חז"ס על דע"ה שבא משבט יהודה ידיו רב לו ועל אשא שהוא ג"כ בא משבט יהודה אמר ועזר מזריו תהי' העזר שלו תהי' מזריו גופא (כ"ח):

ידיו אמר תומך ואוריד לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבנה על מי מריבה כי אחז"ל במדרש פ' וירא ע"ס והאלקים נסה את אברהם. כתיב ה' זדיק יבחן. כמו הקדר אינו מנסה את הקדרות השבורות רק הקדרות החזקות כן למי מנסה ה' רק לז"ג. ח"ס וללוי אמר תומך ואוריד נהת לאיש חסידך לשבט לוי שהם זדיקים וחסידים ולא היו מפושי העגל והרוא' שהם זדיקים אמר אשר נסיתו במסה דווקא לשבט לוי נסית בכמה נסיונות גם תריבנה על מי מריבה לפי שה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה:

ואומר לאביו ולאמו לא ראיתיו גו' הנה לשבט לוי לא נתן ה' חלק ונחלה בא"י בחוד ישראל כדי שיאכלו משולחן גבוה די סיפוקם ולא יבטחו באדם ולא ינטרנו למתנת ב"ו ולא לירושת אחים וקרובים ועי"ו יהיו כל מחשבותיהם דבוקים לה' ויוכלו לעסוק תמיד בתורה ועבודה וז"ל לשבט לוי אשר ממנו יצאו הכהנים והלוים האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר שאינו מכיר לא חב ואם ולא אחים ואינו מלפני לירושתם ואת בניו לא ידע עושה עצמו כאלו אין לו בנים ואינו צריך להניח ירושה עושר וגמלים. וזה גורם כי שמרו אמרתך ובריתך יעזרו ע"י שאין להם שום ^{ביטול}

וכל כ"ב עם תבואות ולחם ומוזן לכן מדה כנגד מדה מגיע לו ברכה זו (תו"י) :

וליוסף אמר מצורכת וכו' איתא במס' סוטה ד' ל"ו אמר רחב"ב אר"ש חסידא יוסף שקידש שם שמים בסתר זכה והוסיפו לו אות אהת משמו של הקב"ה היינו אות ה' כמד"כ עדות ביהוסף. והודה שקידש וכו' יוסף מאי היא דאר"י ויבא הביתה לעשות מלאכתו לעשות לרכיו וכו' ע"ש פלוגתא דרב ושמואל בפירוש הכתוב מלאכתו. וע"ש באורך בח"א במהרש"א. וזוה"ל דושה"כ עדות ביהוסף שמו וכו' היינו שהוסיפו לו אות ה"א היינו אות משמו של הקב"ה. ועי"ז שפה לא ידעתי דהיינו שלא ידעתי פירוש של מלאכתו אם ברב או כשמואל. ועתה ע"י אות ה"א שהוסיפו לו אשמע היינו שאשמע ואדע הפי' של מלאכתו שהוא לעשות לרכיו. ושם"י :

ויגריש מפניד אייב ויאמר השמד. נל"פ שפמ"ל נמד"ר כי יתה"ב וק"ה ואמרה לנ"ה הרשע בהחריבו הבהמ"ק קמחא עחינא עחנת. כי לולא יד ה' ית' נעשה צו והחריבו לא היו יכולים לשלוט בו ידי כל ברי' עדה"כ כי אתה אשר הכית רדפו פי' את מי אשר הכית כנר הם רודפים ואל מכאוב הלליך פי' חלליך חללים. שלך שאתה עשיתם מכבד חללים הם יספרו וישתבחו שימינם הושיעה להם וכש"ב כי יסול הנופל. וזה הוא כוונת הכתוב ויגרש מפניד אויב. פי' הקב"ה הוא המגרש מפניד אויב וכבר גרשו. כמ"ש ה' ילחם לכם ואתה את לך לעשות עוד כלל עד"ה ואתם תחרישון ועכ"ז הקב"ה ברוב טובו ואהבתו אותך ויאמר לך השמד. שיהא נראה כמו אתה המשמידו וגם למען יחשב לך לזכות ולדקה שאתה מקיים מצותיו. במה שאתה משמיד האויב אתה מקיים מ"ע דהא הוא אמר לך השמד עד"ה ה' רצה לזכותם והרבה להם תו"מ. ה' ספן וכו' יגדיל תורה וכו' יעל"ל בר"ש ז"ל :

ויתמו ימי בני אבל משה. ובס' ויחי אלל יעקב אפ"ה כתוב ויעברו ימי בכיתו. והבא כתיב ויחמו. משום דשם עברו מהאכל לזרות אחרות כמו העובר מחקים למקום. כמ"ש שם שהשכנים היו בסחר גדול לאחר מות אביהם לו ישעמנו יוסף וצו לשלוחם וגם אח"כ נפלו בעמלם לסניו להיות לו לעבדים. וגם מכיון שנפטר יאע"ה התחיל השעבוד וגם הם ענייהם ולבם. אבל הבא במרע"ה שלאחר מות מרע"ה ואחר גזירות של מ' שנה בטלטול ונידוד במדבר היו מוכנים לבנוס לארץ ישראל וזאת הלב ודבש ובהים מלאים כל טוב. לאכול מפריה ולהשתענ מפריה. אשר נכספה וגם כלתה נפשם זה כמה כתיב ויחמו. שכן חמו ושלמו לגמרי ימי אבל משה. (בשם הגאון ר' בנימין זל"ה) :

ביטול לתורה ועבודה (מלאכת מהשבת) : **לבנימין** אמר ידיד ה' נו' אחז"ל (יבמות ו'). יכול יתיירא אדם מן המקדש כו' ע"ש.

ביאור הענין כי יש ב' מיני חשיבות א' חשיבות העלם כמו כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ב' חשיבות המלטרף כמו כלים עם יין ומיני משקים יקרים דחשיבות הכלים הוא רק ע"י מה שנתוכס. וההפך ביניהם הוא פשוט דחשיבות העלם הוא תמיד לעולם וחשיבות המלטרף אינם כ"א בעודן בו ולכן אחז"ל כל אהבה החלוי' בדבר בטל דבר בטלה אהבה. וז"ל יכול יתיירא אדם מן המקדש משום דחשיבות בהמ"ק הוא חשיבות העלם. ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו כו' משם מוכח דחשיבות בהמ"ק הוא רק חשיבות המלטרף מחמת השראת השכינה שבתוכו והמקדש עצמו הוא מעשה ידי אדם עץ ואבן לכן אמר אותו ית' תירא ולא זולת. וז"ל אשתהוה אל היכל קדשך ולא מפני מורא מקדש אלא ביראתך מורא שמים לפי שאתה צוית על המקדש ואח"כ אמרו חז"ל לא אלא בזמן שבהמ"ק קיים יש חשיבות בהמ"ק מהמת השראת השכינה שהיה בתוכו אבל בהורבנו ה"א שאין בו שום חשיבות לז"א מה שמירת הכה לעולם כך מורא מקדש לעולם ועטם הדבר הוא לאשר אנו מחכים לגאולה ובנין בהמ"ק כ"ב ואז תחזור שכינתו לציון לכן חובה עלינו להזהר במורא מקדש וכבודו אף בעת חורבנו. ומש"ל לשר גדול אשר נסע מארמונו ודעתו לחזור הלא בארמון עדיין בחשיבותו ויקרו כבתחילה ל"כ כשאין דעתו לחזור. כן מהמורא וכבוד בהמ"ק המוטל עלינו אף בהורבנו זהו אות וסימן כי תשוב הקדושה אל מקומה כ"ב. וז"ל רוממו ה' א' והשתחוו להר קדשו אף שנחרב בהמ"ק. וידוע מזה"ק שנגזר על ישראל להיות בגלות רק יום אחד כמ"ש נתנני שוממה כל היום דוה ויומו של ה' הוא אלף שנה וראה בזה"ק פ' ואתחנן מרמו הפסוק הן עוד היום גדול על ימי הגלות. וידוע דבהמ"ק היה בחלק שבע בנימין וזהו לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו בהמ"ק הבנוי בחלקו בלי ספק ישכון השכינה עליו לבטח ואם אמנם עתה הוא נחרב עוד ישוב ויבנה והראי' כי חוסף עליו כל היום כל זמן הגלות לא וזה שכינה מכותל מערבי יל"ש אנו מתפללים בכל יום דרך ארצם. וז"ל ימלך ה' לעולם אחס בנ"י תהיו בטוחים כי בירא יבא משיח ואז ה' ימלך לעולם והראי' כי אלקיך ציון לדור ודור כי לא וזה השכינה מכותל מערבי והיא ממקנה עד ישובו ישראל למקומם (משפטים) :

וליוסף אמר מצורכת ה' אק"ו ג' טעם ברכה משה לשבע יוסף בכל הביאופ והפירות הוא בזכות שיוסף ון ופרה את אביו ואת אחיו